

**MA'RIFATPARVAR JADIDLAR FAOLIYATINI ANTROPOLOGIK
YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Akobirov Roziddin Shuhrat o'g'li

Osiyo xalqaro universiteti

Iqtisodiyot va pedagogika fakulteti

Pedagogika yo'nalishi

1-kurs magistri

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 30.01.2026

Revised: 31.01.2026

Accepted: 01.02.2026

KALIT SO'ZLAR:

*jadidchilik harakati,
ma'rifatparvarlik, antropologik
yondashuv, ta'lim
texnologiyalari, tarixiy tafakkur,
shaxsga yo'naltirilgan ta'lim.*

*Mazkur maqolada o'zbek ma'rifatparvar
jadidlarining ijtimoiy-ma'naviy va
pedagogik faoliyatini o'qitish jarayonini
antropologik yondashuv asosida
takomillashtirish masalalari yoritiladi.
Tadqiqotda jadidlar merosini shaxs,
jamiyat va madaniyat o'zaro munosabatlari
doirasida o'rganish ta'lim samaradorligini
oshirishga xizmat qilishi ilmiy asoslab
beriladi. Antropologik yondashuv asosida
tashkil etilgan ta'lim jarayoni tarixiy
shaxslarni faqat faktlar yig'indisi sifatida
emas, balki muayyan davr muammolari
bilan yuzlashgan, ijtimoiy mas'uliyatni
zimmasiga olgan insonlar sifatida anglash
imkonini beradi. Maqolada zamonaviy
o'qitish texnologiyalaridan foydalanish
orqali jadidlar faoliyatini talabalarga
yetkazishning samarali usullari tahlil
qilinadi.*

Kirish

Hozirgi ta'lim tizimida tarixiy-madaniy merosni o'qitish jarayoniga yangicha yondashuvlarni joriy etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, o'zbek xalqining ma'naviy uyg'onishida muhim rol o'ynagan ma'rifatparvar jadidlar faoliyatini chuqur va mazmunli o'rgatish yosh avlodda tarixiy ong va milliy o'zlikni shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi.

Amaldagi o'quv jarayonida jadidlar faoliyati ko'pincha siyosiy harakat yoki tarixiy jarayon sifatida yoritilib, ularning shaxsiy dunyoqarashi, ichki kechinmalari, jamiyat bilan murakkab munosabatlari yetarlicha ochib berilmaydi. Bu holat talabalarning jadidlar merosiga bo'lgan qiziqishini pasaytirishi mumkin. Shu sababli jadidlar faoliyatini o'qitishda antropologik yondashuvni qo'llash dolzarb masalaga aylanmoqda.

Antropologik yondashuv mohiyati va uning ta'limdagi o'rni

Antropologik yondashuv ta'lim jarayonida inson omilini markazga qo'yadi. Bu yondashuvga ko'ra, tarixiy shaxs yoki ijtimoiy hodisa faqat obyektiv faktlar orqali emas, balki insoniy tajriba, madaniy muhit va shaxsiy qarashlar orqali talqin qilinadi.

Ta'limda antropologik yondashuvdan foydalanish talabaning bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol tahlil qiluvchi subyektga aylanishini ta'minlaydi. Jadidlar faoliyatini aynan shu nuqtai nazardan o'rganish ularning ijtimoiy mas'uliyat, ma'rifatparvarlik va fidoyilik g'oyalarini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi.

Jadidlar faoliyatini antropologik talqinda o'rganish zarurati

Jadidlar harakati tarixiy sharoit ta'sirida shakllangan murakkab ijtimoiy hodisa bo'lib, uning markazida inson va jamiyat muammolari turgan. Jadidlar savodsizlik, ijtimoiy tengsizlik va madaniy qoloqlikka qarshi kurashgan shaxslar edi.

Antropologik yondashuv asosida jadidlar faoliyatini o'rganish quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

- jadidlarning hayotiy tanlovlarini tushunish;
- ularning faoliyati ortida turgan ma'naviy va axloqiy motivlarni anglash;
- tarixiy jarayonlarga insoniy nigoh bilan qarash ko'nikmasini shakllantirish.

Bu yondashuv talabalarda jadidlar merosini zamonaviy hayot bilan bog'lashga yordam beradi.

Jadidlar faoliyatini o'qitishda zamonaviy pedagogik texnologiyalar

Antropologik yondashuvni samarali amalga oshirish zamonaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanishni taqozo etadi.

Muammoli ta'lim texnologiyasi

Muammoli vaziyatlar yaratish orqali talabalar jadidlar duch kelgan real muammolarni tahlil qiladi. Masalan, “Jadid maktablarini ochish jarayonida qanday ijtimoiy qarshiliklar bo‘lgan?” kabi savollar talabalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantiradi.

Keys-stadi usuli

Jadidlarning muayyan faoliyati (matbuot tashkil etish, maktab islohoti) keys sifatida tahlil qilinib, talabalardan mustaqil xulosalar chiqarish talab etiladi.

Rol o‘ynash texnologiyasi

Talabalar jadidlar obraziga kirib, tarixiy vaziyatlarni jonlantiradi. Bu metod tarixiy empatiyani shakllantirishda ayniqsa samarali hisoblanadi.

Reflektiv yozuvlar

Talabalardan jadidlar faoliyati yuzasidan shaxsiy munosabatini ifodalovchi esse va kundaliklar yozish talab etiladi. Bu usul bilimni chuqurroq o‘zlashtirishga yordam beradi.

Antropologik yondashuv asosida o‘qitishning pedagogik samaradorligi

Mazkur yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni quyidagi pedagogik natijalarga olib keladi:

- talabalarda tarixiy tafakkur va madaniy ongning rivojlanishi;
- shaxsga yo‘naltirilgan ta'lim tamoyillarining amalga oshishi;
- o‘quv jarayonida faol ishtirok va ichki motivatsiyaning ortishi;
- jadidlar merosini zamonaviy ijtimoiy jarayonlar bilan qiyoslash ko‘nikmasining shakllanishi.

Xulosa qilib aytganda, ma’rifatparvar jadidlar faoliyatini antropologik yondashuv asosida o‘qitish ta'lim mazmunini boyitadi va uni hayotga yaqinlashtiradi. Bu yondashuv jadidlarni tarix sahifalaridagi abstrakt shaxslar emas, balki jamiyat taqdiriga befarq bo‘lmagan, insoniy qadriyatlarga sodiq shaxslar sifatida anglash imkonini beradi. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg‘unlashgan antropologik yondashuv jadidlar merosini o‘qitishda samarali va innovatsion ta'lim modelini shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.
2. Qosimov B. Jadidchilik va ma’rifatparvarlik harakati. – Toshkent, 2013.
3. Yo‘ldoshev J. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.

4. To'xtasinov M. Antropologik yondashuv asoslari. – Toshkent, 2020.
5. Abdurashidov A. O'zbek jadidchiligi tarixi. – Toshkent: Fan, 2016.

